

**Juhász Erika - Ponyi László: A saját fejünkkel gondolkodni!
Recenzió „Trencsényi Imre: KÖZÖSSÉG - MŰVELŐDÉS -
KÖZÖSSÉGI MŰVELŐDÉS - Válogatott tudósítások
1980-2010” című könyvéről (Fapadoskönyv.hu Kiadó - Új
Helikon Bt. 2015.)**

A szerző életművéhez olyan zseniktől kapott szellemi útravalót, mint József Attila, Németh László és Ady Endre.

„Vizsgáktól vizsgáig sodródó diákból két szellemérintés hatására kezdtem törvényeket sejtő, összefüggéseket kereső, a jelenségeket értelmező és értékelő tudatos lényvé válni. József Attila azt sugallta, hogy kinek-kinek meg kell alkotnia a saját világképét, ha nem akarunk kiszolgáltatottan ide-oda csapódni ellentétes eszmék viaskodásában, Németh László pedig azt példázta, hogy minden jelenséget észre kell vennünk magunk körül, s minden észrevételünket, jobbító ötletünket meg kell osztanunk azokkal, akikkel valamiféle sorsközösségben élünk. S jöllehet mindkét gondolkodó szellemi forrásai könnyen föltárhatók, tanításuknak közös lényege mégis csak ez: a saját fejünkkel kell gondolkoznunk.” (Németh László öröksége)

A szerző az 500 oldalas kötet 113 publicisztikájában „teszi közzé” az elmúlt 32 év (1980-2012) politikai, társadalmi és kulturális életének különböző eseményeit. A szocializmus megroppanásának, általános válságának kibontakozásától, a rendszerváltáson át, egészen a demokratikus és plurális új Magyarország megerősödéséig. Kor- és kórtörténet, mikrotörténelem, a kultúra kulturált mikrotörténelme.

Lényegében szinte mindenről ír, amelyek a (főként kisebb) települések emberi közösségeinek mindennapi, de főként kulturális életében megjelennek. Írásait olvasva olyan nagy témákat fedezhetünk fel, mint az amatőr- benne a gyermekszínháztársulás, az úttörőmozgalom, a hagyományok fontossága, a rendszerváltás ellentmondásos időszaka, a közművelődés, a közoktatás, a cigányság helyzete, vagy éppen az ökomozgalom, a környezetvédelem fontossága.

Lényegében minden érdekli, ami „Gyermek őfelségével” kapcsolatos. A gyerekekről szóló írásai alapján, Rousseau, Ellen Key és a reformpedagógusok elveinek hú követője. Hisz a gyermek önálló egyéniségében, holisztikus nevelésében, figyel a gyermekek életkori sajátosságaira, őket autonóm, önálló lényként kezeli (Kazinczy-tábor, Indiántábor, Robinsonok, Tábor a jégen, A 14 éves polgármester, A demokrácia iskolája).

A gyerekek nem csupán családtagok, tanulók, gondozottak vagy „esetek”, hanem személyiségek is, tömegükben pedig jól vagy rosszul felfogott érdekeiket olykor megfogalmazó, olykor megfogalmazni sem tudó, de mindenképpen figyelemre méltó társadalmi csoportot alkotnak. (Tejfoggal kőbe...).

„Aki a gyermeki személyiség fejlesztésére szerződik, annak a kultúra teljes rendszerében kell gondolkodnia, azaz a szellemi, testi, anyagi és társadalmi alkalmazkodás értékeit egyaránt fontosnak kell tekintenie. (A fák és az erdő)

Fontosak számára a hagyományok és a hazaszeretet, szépen írta bokréta mozgalomról és a falunapokról is (Falunapok Boldogon). Nagy teret ad írásaiban a közművelődési intézmények tervezésének, az ÁMK-nak és a népfőiskolának is. (Pe-Csa, A páva tollai, Jegyzetek egy ÁMK-ról, ÁMK – „a húszak” és a többiek, Demokrácia és népfőiskola)

„A mostani kutatási szakasz nyomán is érdemes elgondolkodni az általános tanulságokon. Ezek között talán az a legfontosabb, hogy a művelődési mozgalmak akkor virágoznak, amikor a szerveződő közösségek egy-egy társadalmi csoport (réteg?) sajátos érdekeit fogalmazzák, fogalmazhatják meg (lásd: érdekartikuláció); s a csoport- (vagy réteg-) érdekek ütköztetése éppen a művelődés folyamából sugárzó értékek hatásaként – szocializált formákba szorítható. Nem eszményíthetjük az utóbbi száz esztendőit, a társadalmi ellentétek, politikai harcok közismertek, s voltak nagy verekedések, bicskázások Békésszentandrásan is, másutt is a társadalmi rend korlátainak feszegetésekor. Ám a nagy ünnepek kulturális eseményei a társadalomnak – ha volt, rég volt, de mindig áhított – egységét szolgálták idézték. A műkedvelő előadások nevezetesen mindenki előtt kitárták az egyletek, kaszinók kapuját.” (Talajvizsgálat)

Felfogása ma is korszerűnek mondható, hiszen a közösségi művelődés egyik fontos feltételének a művelődési házak és a közoktatási intézmények hatékony együttműködését tartja. Ezért is gondolja, hogy a közművelődési folyamatokban meghatározó a népművelő-pedagógus szerepe. Fontos a közösségfejlesztés folyamata is, említi és dicséri annak magyarországi bázisszervezetét, a Közösségfejlesztők Egyesületét, kiadványukat a Parolát és a területen már legendának számító „Péterfiferit” is (Erzsi).

Másik nagy szereleme a „Gyermek” mellett a drámapedagógia és az amatőr színjátszás, ezen belül – hát persze – a gyermekszínjátszás (Falusi színjátszás, Mi újság falun, Az üstökös nem a semmiből jön és még sorolhatnánk). Nem megy el szó nélkül a cigányság rendszerváltást megelőző és azt követő tragikus sorsa mellett sem. Az erről szóló érzékeny írásai a közösségtanulmányok alapjává is válhatnak, mindezek mellett ír a cigány közművelődésről is. (Barna pléhkrisztus, Velük, Szeretném magam megmutatni) Mögöttünk a vízözön tanulmányában a rendszerváltásambivalens, megrázkódtató időszakának közigazgatási, kulturális, civil, közoktatási aspektusaival foglalkozik a kistelepülések életében. Fontos számára az ott élő emberek, emberi közösségek sorsa (Mögöttünk a vízözön – kistelepülések iskolái, Béna forradalom). Szociografikus megalapozottságú és igényű tanulmányai erről az időszokról mind kordokumentumok is egyben.

„Világnézeti, erkölcsi értékeinket tekintve is két világ határán állunk. És semmi sincs, amit jobban kívánhatnánk, mint hogy a korszakváltás valóságos értékek pusztulása, útszállás hagyása nélkül menjen végbe. Számba kell vennünk európai kultúránk racionalista vonulatának értékeit, s ugyanezt kell tennünk irracionális – folklorisztikus, vallásos, meditatív – tudatformák teremtetten értékekkel. Óvnunk kell magunkat mindenféle egyoldalú, beszűkült gondolkodásmódtól.” (A fák és az erdő)

Írásaiban a kultúra dimenziójában, minden mindennel organikus összefüggésben áll, alkotói világának középpontjában mindig az ember áll. Róluk és értük ír. Publikációiban az emberi közösségeket kutatja, mutatja meg, gyermeki módon csodálkozik rájuk szüntelen. Szóval szereti és igyekszik segíteni őket. (Az üstökös nem a semmiből jön, Bagi példa).

Úr ír. Szépen, érthetően, finoman, jót és jól. Gondolatai sohasem ex katedra kinyilatkoztatások, azokat irodalomtörténeti, helytörténeti idézetekkel, a téma szempontjából releváns dokumentumokkal támasztja alá. Ez mutatja precizitását, alaposságát, lelkiismeretességét is. Nagyon udvarias, sokszor elbújik szerettet költői, írói mögé, segítségükkel támasztja alá saját gondolatait, habitusával, tehetségével és írói eszközrendszerével szerényen, de nagy erővel áll mögöttük.

Felmerül bennünk a könyv elolvasása után, az életrajzi adatokon túl, valójában kicsoda Trencsényi Imre? Nos, egyszerre tanár, dramaturg, újságíró, irodalmár, fotográfus, krónikás, népművelő. Egyszóval egy kései, de nem véglegesen el/megkésett humanista. Elkötelezett híve az emberi és magyar kultúrának. Teszi ezt komolyan, mégis könnyedén, az elhivatott és művelt emberek magabiztosságával, szerénységével és egyszerűségével. A szerző publicisztikái elsősorban a szocializmus időszakában íródtak, könyve mögött mégis egy letűnőben lévő polgári világ és műveltég sejlik fel. Olyan, amelynek értékeit Trencsényi az anyatejjel szívta magába, és aminek a végét Márai már az első világháború után elsiratta. Azonban valahogy mégis megmaradt, betegesen, hősiesen, csendben, udvariasan, suttogva, talán a mindennapi reflexek szintjén a második világháború, a szocializmus összedőlése és a rendszerváltás megpróbáltatásai után is. És van valahogy ma is. Ennek a műveltségnek az elhivatott képviselője Trencsényi Imre, írjon ugyan bármiről is. Köszönjük szépen neki.